

BRENNER
(RÉSZLET VAGY VÁZLAT)

BRASNYÓ ISTVÁN

1.

A fény, ahogy a szemembe vág, a szemembe csap, a szemembe köp, és lassan megsűrűsödik.

Nagyon sokáig kibírom mozdulatlanul, szemrebbenés nélkül.

Megfigyelhető, hogy a tűző sugarak göndör fanszórré ugranak össze. Ez burjánzik a gép lencséje körül.

Egy dilettáns roppant nagy cégérű műtermében érzem magamat, és mintha kiborotválva feküdnék a ravatalon. Feszés, páncélkemény ingmell, amelyen lélegzetem párafoltokat hagy, és ahol már horpadni kezdek, selyempapírral tömtek ki. Lábamon rajta maradt a szűk lakkcipő, tulajdonképpen ez nyugtalanít egész idő alatt. Már-már felegyenednék, hogy levessem.

Talpammal is érezni szeretném ezt a levegőt, itt, feltehetőleg Hollósinál, Szabadka, Deák utca 3.

Modern fényképezési és festészeti műterem.

A növénykacsokkal megkapaszzkodó selyemtapétás falat vagy paravánt arrább tolják, akkora dübörgéssel, mintha ágyút gördítenének befelé. De mozdulni már semmi értelme, amíg fixál a gép. Ha már az ágyú ott áll mögöttem, hogy tarkóm a torkát fedi, akkor sem.

Ez a sors.

Vagyis mily nagyszerű és felemelő sors!

Mintha most egy fehér lapot adnának élém, és ezt mondanák vagy azt mondanák. Ördögi diktandó, amikor a halott szavakat nem szabad leírni, de mégis szakadatlanul körmölni kell, amíg csak meg nem telik a lap. Hogy ilyesmin múlna valami.

Kóros, szimptomatikus viszketés, miközben gyémántgyöngyöket izzadok, és talpamon sokallom a cipőt, kevesellem a napot.

Talppal fordulni a nap felé.

A gép lassan elvégzi rajtam mindazt, amit magam képtelen volnék. Milyen lehetek vajon?

Beszédes módon álmodozó, széjjelfolyó, roppantul akadékoskodó, kicsinyes, izgága. Erősebb szél támad, mellemen súlyosodik a légnyomás, amitől megcsördül a selyempapír.

Ennyi egy napom.

Nagy adag fagyalttal bajlódom reggel óta, jócskán megolvadhatott már, ahogy az ernyő fölül tovább vándorolt a nap, és fénye most váratlanul ferdén esik a kehelybe. Ezek olyan bosszantó ellentétek, amelyekre építenem kellett volna valaha.

Azért mégis marad itt valami jeges suhogás, kellemetlenül feltorlódó vagy elhúzódó visszfény, visszhang, ezüst- vagy alpakka-színű, elszíneződő égbolt vagy búra. Ezt nézem és figyelem valami anyagtalan vízmélyből, tágra nyitott szemmel, akár a kezdő, friss vízbefúltak, akik egyre csodálatosabban érzik magukat. Tulajdonképpen le kellene vetköznöm.

Mire azonban kilőnék mögöttem az ágyút, s a hó túl korai virágszirmokként hullani kezdene a dércsípte, pirosló ágakról, és valami különleges eredetű anyag fröcskölné be az összetaposott földdarabot a székem előtt, s egy csipetnyi a fényképész császárbátjára is rácsapódna, sőt csíptetője üvegére, mindez onnan, ahol a fejem van, sárgásszürke anyag, akár egy cseppnyi sperma, összetartva a benne gyökerező kapillárisoktól... mégis rögzítődnek körvonalaim.

Másnapra kész a fénykép, pedig valahogy nem is gondoltam komolyan.

Ütömben ősz hajszál helyét figyelem meg a halántékomon, a fülem mellett, amit tönkretettek a retussal. Pedig már régóta szerettem volna magamat öregnek képzelni: ez olyan lehet, mintha elébe vágnánk valaminek.

És ez ugyanakkor másalakinek csak egy gondatlan ecsetvonás, hogy megakadályozzon benne, hogy a helyemre tereljen vissza. Egy kisasszonynak, aki e művelet közben másik kezével talán álmai bozontjába túr.

De hiszen egyszerre mindenki öreg, valahogy ferdén áll a levegőben, és csak álmában él tovább ott, ahol felhagyott az egészszel. Még mielőtt felébredne, egyszerre megint ide szeretne kilyukadni:

eltolni helyéről a retusáló kisasszony szórakozott kezét és sutytyomban mindinkább a közelébe férközni, mire ő esetleg abba-hagyná a munkát, ám teljes közönnyel túrné, hogy a látogató magához rántsa a derekát és felhúzott szoknyáját elkapja, nehogy visszahulljon. Az esetet azonban még mindig felemelt kezében tartaná, s ügyelne, hogy bal keze összemaszatolódott ujjaival ne-hogy a merénylő arcához érjen.

Most persze érzéketlen vagyok és könnyű, könnyű, egyszóval boldog, szakadatlanul boldog, akárcsak a régebbi fotográfiákon, fedetlen fővel támaszkodva a nem létező, festett balusztrádra, mi-
alatt mögöttem árnyékba veszik a nyár.

Nagy megkönnyebbülés ez számomra. Az arcomon valami fény-
máz támad, akár a szentek koponyáján, s mennyire kellemes lehet ez a szemnek!

Valami portrét szeretnék festeni magamról e sok fénykép után. De hogyan is bízhatnék abban, hogy ennyi rútság ráférne a vászonra. És keret sincs megfelelő nagyságú, sem vászon: tornyok közé feszített, égtől a földig érő.

Inkább akkor már a zene. Valami megmásíthatatlan prelúdium, prélude, amit épp meghallani volna a legnehezebb.

Inkább akkor már a semmi.

2.

Ámokfutó képekkel jön a nyár. Ami megmarad belőle, számomra csupa felidézhetetlen portré.

A mák már rég elvirágozott.

Hosszú, keskeny kertek, amelyek úgy futnak bele az égaljba, akár a lefolyócsatornák.

Túlontúl mélyen hajol le, merevített térddel, mintha közvetlenül a lába elől akarna kitépni valamit a földből. Ezekben a kertekben mindig akad kitépnivaló, ehető vagy ehetetlen dolgok — minden rettenetesen a táplálékra szaglik itt, senki sem figyel az árnyalato-
kat, a bőr tükröződő rózsaszínjétől máksziromszínűre színeződő alsószoknyát, s belül is akár a mák lefelé fordított virága, csak kurtább porzók a szíromharang alatt, s a rejtett, kivehetetlen bibe Roppantul nehéz úgy intézni, hogy mindent láthass, gyerekszemek-
kel: valahogy félnek a gyerekektől.

Persze, merőben más a kép felülről szemlélve. Kényszeredetten, vaksin lappangani a félhomályban, akár valami fa tetején.

És aztán az egészhez mintha magam is komolyan kezdenék viszonyulni. Felébred bennem a felelősségérzet, mintha banknál vállalnék kezességet valakiért, amikor magam füttyülök a pénzre. Olcsó vagyok, akár az *Igazság* vagy a *Budapesti Napló* cikkei.

A nyárból a virágzó mákot kedvelem leginkább. Kár, hogy oly gyorsan vége van. Vagy ez még csak a tavasz?

Lajhár firkászaddal töltök egy kellemetlen napot, s utána minden annyira kopár lesz, hogy kénytelen vagyok fényképészhez menni: biztosat akarok tudni magam felől.

Nem tetszene öklével megtámasztani az állát, hiszen minden ízében remeg, reszket.

Őn tulajdonképpen alszik, legalább a szemét nyissa fel. Tessék a lencsébe tekinteni. Igen, így jobb lesz.

Oly ódon vagyok, oly szuvas, szivacsos, akár a százesztendő ágyláb.

Őn. Őn. Őn.

Most másfelől kopognak a szavak. Kénytelen vagyok belenézni a szájakba, megfogni az erüket.

Így azonban sok mindent megtudok. A szívverésükből ítélve sokan sokkalta gyorsabban ügetnének, mint azt a körülmények engedik. De hálósipkában üldögélnek, felhúzott térdvel, hascsikarásosan, és csak bámulnak kifelé az ablakon, a nyárba, mert sohasem igen tettek mást, és ez most már így lesz, amíg rájuk nem sötétítik a szobát.

Ezzel megszabadultak a társadalmi létezés kötelékeitől.

Nem hívják be őket katonának.

Nem idézik őket törvénybe.

Számukra nincs sértés, legyintenek rá. Táplálékokkal tovább nem törődnek, és ablakuk alatt elhervad, lehullik a mákszirom. Nem látják. Ám minden csupasz lesz, meztelen.

Valójában itt kellene kezdeni, de senki sem hajlandó arra, hogy itt kezdje.

A mákgubók kopogtatnak az üvegen, újabb beteghez hívnak, engem, a még betegebbet, a beteg világhoz.

Láthatnám a sötétkamrát? — kérdezem.

Hogyne, csak tessék vigyázni, mert sötét van benn.

Ilyen helyen kellene leélnem az életemet. Levetni a fehérén vi-

lágító ingmellet, amire fagyalt csöppent: ez a folt ad mindössze átmeneti színt a sötétnek.

Egyszer talán majd megszűnik bennem ez a vonzódás. Talán mondanom sem kell, hogy másképp értem. Ahogy a papírra fújok, egy nyálcsepp csapódik a betűk közé, mindent magába old. A véletlenről kell példát vennünk.

Most lemennék a lépcsőn, amennyiben segítene.

Hogyne, nagyon szívesen. Jöjjön, kisasszony, lekísérjük a doktor urat.

Lenn fekete, beárnyékolt konflis várakozik rám. Mintha lombot keresne, árnyékot.

De árnyék nincs, enyhely nincs, hiszen megesküdtünk, hogy pu cérák maradunk.

A fehér kezet látom utoljára, amikor elindul velem a konflis. Mintha adna vagy kínálna valamit, mintha meg szándékozna óvni valamitől. Ahogy az ősz hajszálakat is letörölte.

Messze lakom, mondom, a kocsis biccent, és elfelé visz hazulról, mintha tudná, hogy nem is akarok hazamenni.

Csöndesség van, némaság, mintha egy hirtelen hajnal ütött volna rajta a világon. A Wesselényi út roppant fényeken úszik át, és leáll rajta minden forgalom. A sarkok mögött elég sokan várakoznak, sokak ki is lesnek. Ütemes, kimért patkócsattogás, s ahogy elhaladunk, az urak visszateszik fejükre a keménykalapot, és igazítanak egyet az inggalérukon. Az arcukon is igazítani kellene, visszanyomkodni az orrukat, helyre rakni a szemüket, hogy anatómiailag is kifogástalanok legyenek, mert kétségtelen, hogy eltévedt bennük valami.

A kertekig megyünk, ahol a kocsissal együtt kiszállunk, miközben a ló felénk suhogtatja a farkát.

3.

Hogyan lehetne ily átkozott klíma, ily pokoli égöv alatt megmaradni? Vagy akár fennmaradni, mint valami koszlott, molyos szakállú legenda, csapdosva, szálldosva, verdesve az alkonyati szeilőben, amely öt óra tájban kezd fújni fentről vagy lentről, Pálicsról, akárhonnán. Erre a szélfúvásra, erre az intellektuális mozgásra várva. Hogy meginduljanak a fák, hogy nekilóduljon az erdő.

Őn annyi szépet összeírt. Őn úgy hiányzik nekünk.

Nagy darab nő, kerek, fehér, napfény nem látta feneke lehet, de gondosan rajta ül, hogy kimozdíthatatlan legyen, úgy foglalja el a helyét, akár egy lavórnyi testmeleg vizet, amit nem is érez. Lehet-e odahaza bidet-je — kötve hiszem. Más napokon meg kontyba tekeri a haját — ugyan már, dehogyan vonzódom az ilyesmihez.

Áthajol az asztal felett, szemembe mondja erényeim, mint valami gonosz pletykát.

Köszönöm, elég lesz.

Most megpróbálom az egészet visszaírni.

Kezdeni az utolsó lap alján, az utolsó sor végén, és visszabetűzni mindenestül, hogy eltűnjön, hogy nyoma se maradjon írásnak, jelnek: évekre szóló elszánt munka, de milyen reménnyel, micsoda kilátásokkal?

Utána befordulok a Bárány közbe, szobát váltani valakinek, hosszú időre. Azután várom, hogy beköltözik-e vagy egyáltalán megérkezik-e. Leveleket írok neki: ugyan válaszol-e? Hónapokig sakkban tartom, belerántom a pácba.

És egy napon levonom majd a következtetést: Ugyan mi értelme volt? Miféle szellemlovaglás folyik itt szakadatlanul?

Valahogy úgy haladunk most visszafelé, mintha hátrálnánk. Ami közeledik felém, tulajdonképpen elhagy. Tünetemények csak, fata morgánák.

Micsoda keresztülhúzott esztendő! Mintha sáskajárás volna a lelekben. Vidéki hírek, vidéki hírességek, pontról pontra, napról napra, lapról lapra. Fantáziátlanság, állítólagos objektivitás, megcsontosodott, ökölnyi koponyák bólogatása.

Lehetetlen helyekről lesekszenek kifelé: nadrágellenzón, ruhadekoltásból keblek közül, vécéablakon, kalapdobozból, virágcserepből, vázából, s most a ló farka alól. Kapaszkodnak két kicsiny kezükkel, s dörög a hangjuk, mint az ágyúszónyi szellentés.

Milyen kicsinyek, és mennyire hangoskodók!

Vissza szeretnék menni a műterembe.

Igenis, mondja a kocsis, és hátrálunk tovább, ahová senki sem gondolja. Most már levetem a cipőmet; úgy érzem magam, akár egy mozgó erődben.

Tulajdonképpen beteg vagyok, ha nem tudná; ezt mondom a kocsisnak.

Ajaj, méltóságos úr. A feleségem volt beteg a múlt héten. Hogy az mit kínlódott!

És most?

Jobb neki. Meghalt, még a múlt héten.

Pedig én orvos vagyok.

Bizony, ki-ki viseli a maga keresztyét. Beteg orvost nemigen hívnak már senkihez sem. Elzavarja a kapuból a kutya. Tudja az, mi a rend. Aki nem tud magán segíteni, annak régen rossz. De nem mondok én semmit...

Kellemetlenkedik. Legszívesebben levágnám, lesöpörném a helyéről, de attól tartok, hogy gyalogolhatnék visszafelé. Az pedig nem jó menni.

A levegő olyan lesz, mintha tengernyi pezsgőben merülnék el, csupa szúrás és szibbadás, tulajdonképpen ideje már másra terelni a szót.

Kényelmesen hanyatt dűlve zuhanok lefelé, mintha aeroplánból hullanék. Ám csak buborékként kerülnék a levegőbe, mintha valaki edényből próbálna az égből a földre önteni, vagy mintha homok volnék egy piramisnyi homokórában. Én egymagamban az a rengeteg homok! És csak surrogok, muzsikálok, mint Debussynél a tenger. Duruzsolok...

Kérem, hogy hajtson gyorsabban, nem hallok a kerekeket.

Kérem, húzzon rá egy nagyot arra a lóból fityegő fejre.

Elszáguldunk, hogy utol ne érjen bennünket a lassú esőként permetező homokhullás.

A kocsis pipára tőm, én ideges mozdulattal keresem elő a zseb-kendőmet, hogy az orromra szorítsam. Vizolygom a dohányfüsttől, megrémülök tőle.

Valahol, egy közeli időben már metélik a tüdőmet, és én véresekét köpök egy fehér kendőbe.

Talán a gondolat lendülete viszi tovább a konflist, mert elhalad a műterem előtt, hiába integetek, lengetem az imént orromra szorított, kibomlott fehér kendőt, s forгатom nyelvemen a fagyos koccanású mondatokat, akár a jéggyöngyöket, a hangom nem hallatszik, pedig mennyire szeretném becézni azt a fehér kezecskét, akár így, távollétében is, bár ki tudja, kinek a szeme sarkából simítja ki most a szarkalábakat.

A ló végül egy üres grondon állapodik meg, ahová sötét esteiken szemetet és építőanyag-hulladékot fuvaroznak, dögölt kutyákat és

nyivákoló, vak macskakölyköket vetnek, ahol gyomnövények nőnek és mélységes a csönd, akár valami fényverte kútban.

A kocsis, szemébe rántva horpadt keménykalapját, a hónom alá nyúl, hogy galléromról lepattan a gomb, és vonszol az árnyék felé. Valami kirámolt szatócsbolt üres ládáihoz verődik a térdem, öregebben, fagyartabban és esővertebben, mint a korhadt ládák és fiókok fája, melyeken a rézfogantyú felett fekete virágindából stilizált keretű fehér zománclapon néhai tartalmukra utaló felirat áll:

SZEGFÚSZEG

GYÖMBÉR

BUDAIFÖLD

CINKFEHÉR

ASZALT SZILVA

FENYŐMAG

MARHABÉL

azután fejem odakoccan a szemközti nyirkos falhoz, talán mosoda van mögötte.

A kocsis magamra hagy. Fektemben érdeklődéssel fordítom arcomat e sivár látkép felé, mintha meg akarnám tanulni.